

Onze Indische buurten

Straatnamen en bewoners

Dick Rozing
Michael Bremmers
Thijs Borgers

Dick Rozing (1961) studeerde Sociale Geografie van Ontwikkelingslanden aan de Universiteit van Amsterdam. Hij heeft affiniteit met geschiedenis, erfgoed en onderwijs. Eerder verschenen van zijn hand de biografie *Gerrit Prop, de wereld in kaart gebracht* (2009) en *Nederlands-Indië door de ogen van het verleden* (2014). Ook heeft hij diverse tentoonstellingen samengesteld.

Michael Bremmers (1992) studeerde Geschiedenis en Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief aan de Universiteit Utrecht. Hij heeft een breed interesse in geschiedenis en bijzondere historische verhalen, en werkte eerder mee aan de publicatie *Wilhelm II in Nederland, 1918-1941* (2015).

Thijs Borgers (1994) studeerde in 2018 af van de Universiteit Leiden. Hij heeft een grote interesse in koloniale geschiedenis en werkt momenteel aan een onderzoek over de dekolonisatie van Oost-Indonesië.

Onze Indische buurten

Samenstelling en redactie: Dick Rozing, Michael Bremmers en Thijs Borgers

Redactie:	Michael Bremmers, Thijs Borgers, Dick Rozing en vele anderen
Projectadvies:	PY-publicaties BV
Vormgeving:	Maura van Wermeskerken
Kaarten:	Hans Tiekstra, Tiekstramedia
Kaarten bij gemeenten:	Kadaster, gemeentelijke en provinciale (archief)diensten
Webdesign:	Erik van Doorne, Masters of Media

Specificaties

Voor u ligt het reismodel; een voorproefje van het boek *Onze Indische buurten*. Hieronder vindt u de specificaties van het volledige boek zoals wij het in 2020 willen uitgeven:

Omvang:	ca 450 pagina's
Formaat:	24 x 30 cm staand
Druk:	full colour
Inhoud:	rijk geïllustreerd met historische en hedendaagse kaarten en afbeeldingen
Afwerking:	genaaid gebonden

'We are not makers of history, we are made by history', zei Martin Luther King jr. in 1954. Hij verwoordde daarmee precies waarom het belangrijk is dat we onze geschiedenis zichtbaar en levend houden. Omdat wij de geschiedenis niet maken, maar er wel uit voortkomen, moeten we onze geschiedenis kennen. Dat geldt ook voor de boeiende en kleurrijke geschiedenis van de vele Indische buurten in Nederland.

De eeuwenlange geschiedenis van de relatie tussen Nederland en Nederlands Oost- en West-Indië ligt letterlijk op straat: in al die lanen en straten, steegjes en pleinen waar een Indische naam op het naambordje prijkt. In 1869 ontstond de eerste Indische buurt in Nederland. Inmiddels wonen naar schatting 300.000 Nederlanders in één van de ruim 90 Indische buurten die ons land rijk is: van Enschede tot Vlissingen, van Amsterdam tot Urk en van Groningen tot Maastricht. Iedere Nederlander kent wel een Javakade, Surinamestraat of Celebesplein. De geschiedenis die achter deze buurten schuilgaat is de afgelopen jaren onderzocht, beschreven en verzameld en zo tot leven gebracht; buurt voor buurt en woord voor woord. Dat deden we niet alleen voor de bewoners van de buurten, maar ook voor historici en geografen, en vooral voor de Nederlands-Indische, Surinaamse en Antilliaanse gemeenschappen.

Het resultaat is een uniek naslagwerk: *Onze Indische buurten*. In circa 450 pagina's komt de geschiedenis kleurrijk tot leven door historische feiten, zorgvuldig beschreven achtergronden, boeiende anekdotes en persoonlijke bewonersverhalen, aangevuld met uniek historisch en actueel beeld- en kaartmateriaal.

Voor u ligt het 'reismodel', waarin u een voorproefje krijgt van het volledige boek *Onze Indische buurten*. Het reismodel geeft u een indruk van het boek: dezelfde vormgeving, maar dan met de geschiedenis van alle Indische buurten in Nederland. In het reismodel vindt u een deel van de ontstaansgeschiedenis van de Indische buurten in Amsterdam en Hengelo. Bent u nieuwsgierig naar alle 61 gemeenten met één of meerdere Indische buurten in Nederland? In 2020 geven wij het volledige boek uit. Dr. Karwan Fatah-Black schrijft het voorwoord. Prof. dr. Remco Raben, historicus Michael Bremmers en ik schrijven het overzicht 'Indische buurten in Nederland'. Hierin nemen wij u mee in onze motivatie voor het samenstellen van het boek, buigen we ons over de vraag waarom gemeenten een Indische buurt hebben, verdiepen we ons in de maatschappelijke context en proberen we de discussies rondom straatnamen te duiden.

Het boek en reismodel heb ik samen met Michael Bremmers samengesteld en geschreven. We kregen daarbij hulp van ruim vijftig auteurs van gemeenten, plaatselijke historische verenigingen, universiteiten, stads- en streekarchieven. Mijn dank aan al deze mensen is groot. Ik hoop dat we er samen in geslaagd zijn om u de geschiedenis van onze Indische buurten in Nederland te vertellen; omdat we geen geschiedenis maken, maar er wel uit voortkomen.

Dick Rozing
voorjaar 2019

Voorwoord

Woont of woonde u in een buurt met Indische straatnaamgeving? Heeft u een Oost- of West-Indische achtergrond? Hecht u waarde aan het nationale besef van de koloniale geschiedenis? *Onze Indische buurten* van samensteller, geograaf en auteur Dick Rozing neemt u mee in de ontstaansgeschiedenissen van Indische buurten in 61 gemeenten in Nederland. In drie van deze gemeenten zijn de Indische buurten inmiddels verdwenen door stedenbouwkundige ontwikkelingen, maar ze worden wel beschreven in het boek. In de 58 overige gemeenten liggen 90 Indische buurten, omdat enkele gemeenten meerdere Oost-Indische of zowel Oost- als West-Indische buurten hebben. Samen met redacteur en historicus Michel Bremmers en ruim vijftig auteurs van gemeenten, historische verenigingen en universiteiten is vele jaren gewerkt aan dit standaardwerk.

Buurten met Indische straatnaamgeving zijn een bijzonder fenomeen. Niet alleen zetten zij het koloniale verleden van ons land (letterlijk) op de kaart, hun bestaan duidt al te vaak op een specifieke relatie tussen de gemeente en de voormalige kolonie. Wat was die relatie? Vanuit welke gedachte is voor de koloniale straatnamen gekozen? En welke sporen van de koloniale relatie zijn terug te vinden in de Indische buurten zelf? *Onze Indische buurten* geeft antwoord op deze vragen en brengt daarnaast koloniale geschiedenis, buurt- en bewonersgeschiedenis op unieke wijze met elkaar samen.

Het boek *Onze Indische buurten*

Het voorwoord in *Onze Indische buurten* wordt geschreven door historicus dr. Karwan Fatah-Black. In de inleiding 'Indische buurten in Nederland' krijgt de lezer een overzicht van alle gemeenten in Nederland met Indische buurten en wordt de geografische en historische context beschreven. De definitie, de ontstaansgeschiedenis en de relatie tussen de gemeenten van de Indische buurten en de voormalige koloniën komen aan bod. Dit historisch overzicht wordt geschreven door prof. dr. Remco Raben, Michael Bremmers en Dick Rozing.

In 'Gemeenten met Indische buurten: van Almelo tot Zwolle' worden alle 61 gemeenten met één of meerdere Indische buurten uitgebreid beschreven. Met behulp van auteurs van plaatselijke historische verenigingen, gemeenten en stads- en streekarchieven ontstaat er van elke Indische buurt een uniek portret in woord én beeld. Een beschrijving van de buurt, de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis en de reden van straatnaamgeving worden vergezeld door kaarten, historische en hedendaagse foto's en persoonlijke bewonersverhalen.

In het lexicon worden alle geografische en persoonsvernoemingen die voorkomen in de straatnamen kort omschreven. Evenals vernoemingen van begrippen met een Indische relatie, zoals namen van schepen, vogels, textiel, gebruiken, enz. Het betreft ruim 250 Oost-Indische en 46 West-Indische trefwoorden.

Nederland heeft eeuwenlang talloze overzeese relaties onderhouden, die in het heden nog altijd een essentiële rol spelen binnen onze samenleving. De multiculturele maatschappij, hedendaagse maatschappelijke debatten, het nationale erfgoed, rijkdom, historische trauma's en ook het straatbeeld en de straatnaamgeving zijn door deze geschiedenis bepaald. De stand van zaken rond dergelijke actuele thema's wordt in aparte kaders beschreven.

De website *Onze Indische buurten*

De website www.indischebuurten.nl is onlosmakelijk met het boek verbonden. Ze geeft een beeldend overzicht van alle Indische buurten in Nederland en is bovenal een platform waar bezoekers hun persoonlijke verhaal en kennis over een Indische buurt kunnen delen.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Dankwoord

Indische buurten in Nederland

Gemeenten met Indische buurten: van Almelo tot Zwolle

Gecursiveerde gemeenten hebben een niet gerealiseerde of verdwenen Indische buurt

Almelo - Ten Cate en 'Het Java'

Almere - Indië in de polder

Alphen aan den Rijn - De 'onbekende' Indische buurt

Amersfoort - Een Indische buurt op de Amersfoortse Berg

Amsterdam - Thuishaven

Apeldoorn - Atjeh-generaals geëerd in Indische buurt

Arnhem - Bezoek Prins van Solo leidt tot Indische buurt

Baarn - Prachtige plaats voor in 'De Oost' rijk geworden Amsterdammers

Barneveld - 'Indische' burgemeester krijgt zijn Molukse wijk

Bergen op Zoom - *Verdwenen of nooit verschenen?*

Beverwijk - Mannen uit de gemeente geëerd

Breda - Geloof houdt Indische buurt tegen

Capelle aan den IJssel - Ode aan het vaderland

Delft - Door unieke geschiedenis verbonden met Indië

Den Haag - 'Sporen van smaragd' in de hofstad

Den Helder - Marinestad, vanaf de Gouden Eeuw verbonden met Indië

Diemen - Plantagenamen zorgen voor nieuwste West-Indische buurt

Doetinchem - De Indische volksbuurt

Dordrecht - Kees Buddingh' Ode aan de Bankastraat

Ede - Indische buurt bedacht tijdens de bezetting

Eindhoven - Sigaren en Philips

Enschede - Van Atjehpark tot Kalimantanstraat

Gorinchem - *Een verdwenen Indische buurt*

Groningen - Het begon met de Riouwstraat

Haarlem - Verhuizen van Transvaal naar Indië?

Heemstede - Fruitkwekerij Insulinde wordt Indische buurt

Heerenveen - Na bloemen- en vogelbuurt een West-Indische buurt

Hengelo - Onder de rook van Stork

Hilversum - Oost- en West-Indische villawijken

Hoorn - 'De praktijken van de VOC doelbewust buiten beschouwing gelaten'

Huizen - PHOHl-zenders voor blijvend contact
Landgraaf - Een West-Indische buurt op de Lichtenberg
Leeuwarden - 'Een nieuwe periode voor den woningbouw is ingeluid'
Leiden - De Kooi
Lelystad - Vooroorlogse verkeersvliegtuigen geëerd
Maastricht - Het Trichterveld, de Indische buurt?
Meppel - De arbeidersbuurt en het tuindorp
Mill en Sint Hubert - Bungalowpark met een Indische noot
Nijmegen - KNIL-garnizoenstad met drie Indische buurten
Noordwijk - Deftige badplaats, chique straatnamen
Oegstgeest - Woningbouwvereniging bouwt voor tramwegpersoneel
Purmerend - 'Rijk der Insulinde'
Rijswijk - Ontdekkingsreiziger, etser, generaal, pater, admiraal
Roermond - Niet één maar twee naoorlogse Indische buurten
Rotterdam - Indisch Katendrecht en schepen in Schiemond
's-Hertogenbosch - Particulier initiatief leidt tot Indische buurt
Sittard-Geleen - *'De verdwenen Mijnskolonie'*?
Tilburg - Curaçaobuurt, Indische buurt en Armhoefse Akkers
Urk - De zonsongang van het Nederlandse koloniale rijk
Utrecht - Lombok
Velsen - West-Indische buurt in montagebouw
Vlaardingen - Visserij- of Indische buurt?
Vlissingen - Vooral verering van eigen zeehelden
Vught - Woonoord onderdeel van oorlogserfgoed
Wageningen - Indische buurt daad van verzet?
Wierden - Molukse straten om de geschiedenis levend te houden
Winterswijk - Geen Indische buurt, maar Passantenkamp en Zuilenes
Zaanstad - Indisch Wormerveer door bloeiende rijstindustrie
Zeist - Uit woningnood geboren
Zwijndrecht - Van oost naar oostwest
Zwolle - Lange straten, grote eilanden, korte straten, ...

7

Lexicon

Oost-Indische vernoemingen: van Adi tot Zwaluw

West-Indische vernoemingen: van Antillen tot Winthont

Auteursoverzicht

Indische buurten in Nederland

De naam 'Indische buurt' duikt voor het eerst op rond 1900 in Amsterdam. Waar Den Haag al sinds 1869 bouwde aan haar Archipelbuurt en Utrecht sinds 1895 een buurt had met de naam 'Lombok', duurde het ongeveer tot de jaren twintig van de twintigste eeuw voordat het verschijnsel bekend werd in Nederland. Ondanks dat alle drie de steden andere namen gaven aan de buurten, ging het allemaal om het zelfde fenomeen: straten met Indische namen. Vrijwel alle grotere Nederlandse gemeenten kregen uiteindelijk in de loop van de twintigste eeuw een Indische buurt. Door het hele land doken Javastraten, Sumatrazstraten en Borneostraten op, maar ook West-Indische vernoemingen, zoals Surinamestraten en Curaçaostraten kwamen voor. Zodoende kreeg het koloniale verleden van zowel Oost- als West-Indië een gezicht in het Nederlandse straatbeeld.

8

De Indische buurten zijn stille getuigen van een (lang) vervlogen koloniaal verleden. Waar deze buurten op het eerste gezicht niet bijzonder lijken, zeggen ze veel over hoe Nederland keek naar de koloniën en welk beeld van de koloniën heerste in het moederland. Moderne straat-

namen zijn immers het resultaat van bewuste keuzes. Waar de oudste straatnamen van Nederland vooral een praktische functie vervulden, met duidelijke namen zoals de Dorpsstraat, Veemarkt en Arnhemsestraatweg, vervullen moderne straatnamen ook een symbolische functie. Sinds 1851 mogen Nederlandse gemeenten hun eigen straatnamen bedenken en officieel vastleggen. Zodoende laten straatnamen vanaf dat jaar zien wat gemeenten destijds belangrijk vonden om te ver-
eewigen in het straatbeeld.

Het feit dat straten in Nederland namen kregen van koloniale bezittingen is niet uniek. In Frankrijk, Duitsland, Engeland en België zijn vergelijkbare vernoemingen te vinden. Echter liggen in Nederland vaker grotere clusters van koloniale straatnamen bijeen. Een mogelijke verklaring voor deze grote koloniale trots kan gevonden worden in de Nederlandse koloniale beleving. Al sinds de late zestiende eeuw vertrokken Nederlandse schepen naar zowel Oost- als West-Indië. In de zeventiende eeuw verbonden de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) en de Westindische Compagnie (WIC) een gigantisch netwerk van handelsposten over de

Borneostraat Leeuwarden, 2016

BRON: DICK ROZING

wereld met elkaar. De bekende en beruchte verhalen over Jan Pieterszoon Coen, Piet Hein, Bontekoe en Abel Tasman speelden zich af in deze gebieden gedurende de Nederlandse Gouden Eeuw.

Na het faillissement van de VOC en WIC aan het eind van de achttiende eeuw nationaliseerde de Nederlandse staat alle bezittingen van de voormalige compagnieën en vormden deze om tot koloniën. De opkomst van deze koloniën, beter bekend als Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao en onderhorigheden, verliep gelijktijdig met de opkomst van het nationalisme. In Nederland kende men binnen het nationalisme een grote rol toe aan het VOC- en WIC-verleden van twee eeuwen eerder, waardoor er een groot enthousiasme voor het kolonialisme ontstond. Dit werd extra aangewakkerd door 'glorieuze' overwinningen van het Nederlandse leger op Lombok, Atjeh en Bali rond 1900.

De eigentijdse en historische band van Nederland met de koloniën maakte de koloniale ervaring voor Nederlanders aan het begin van de twintigste eeuw belangrijk genoeg om vast te leggen en voor komende generaties te bewaren in straatnamen. Binnen deze koloniale ervaring is sprake van grote verscheidenheid per regio en stad. Dit verschil droeg tegelijkertijd bij aan de geografische verspreiding van de buurten in Nederland.

Ondanks deze verschillen zijn er ook gelijkenissen tussen de diverse Indische buurten. Hierbij kan gesproken worden van een Indische buurt als er sprake is van minstens drie aaneenliggende straten, waarvan de straatnamen vernoemd zijn naar een Indisch thema. De straatnamen kunnen zodoende verwijzen naar een geografisch, historisch of cultureel aspect van de koloniën in Oost- en West-Indië. Den Haag was in 1869 zodoende de eerste Nederlandse stad met een Indische buurt. Ruim zestig andere Nederlandse steden volgden in de loop van de twintigste eeuw. Ook na de dekolonisatie en in de postkoloniale periode werden, en worden, straatnamen ontleend aan het koloniale verleden. Zo werd in 2010 in Diemen een West-Indische buurt gebouwd, en zijn de Indische nieuwbouwwijken in Barneveld en Nijmegen van nog recentere datum.

BRON: TON HEIJRA

Paramariboplein Amsterdam, 1930

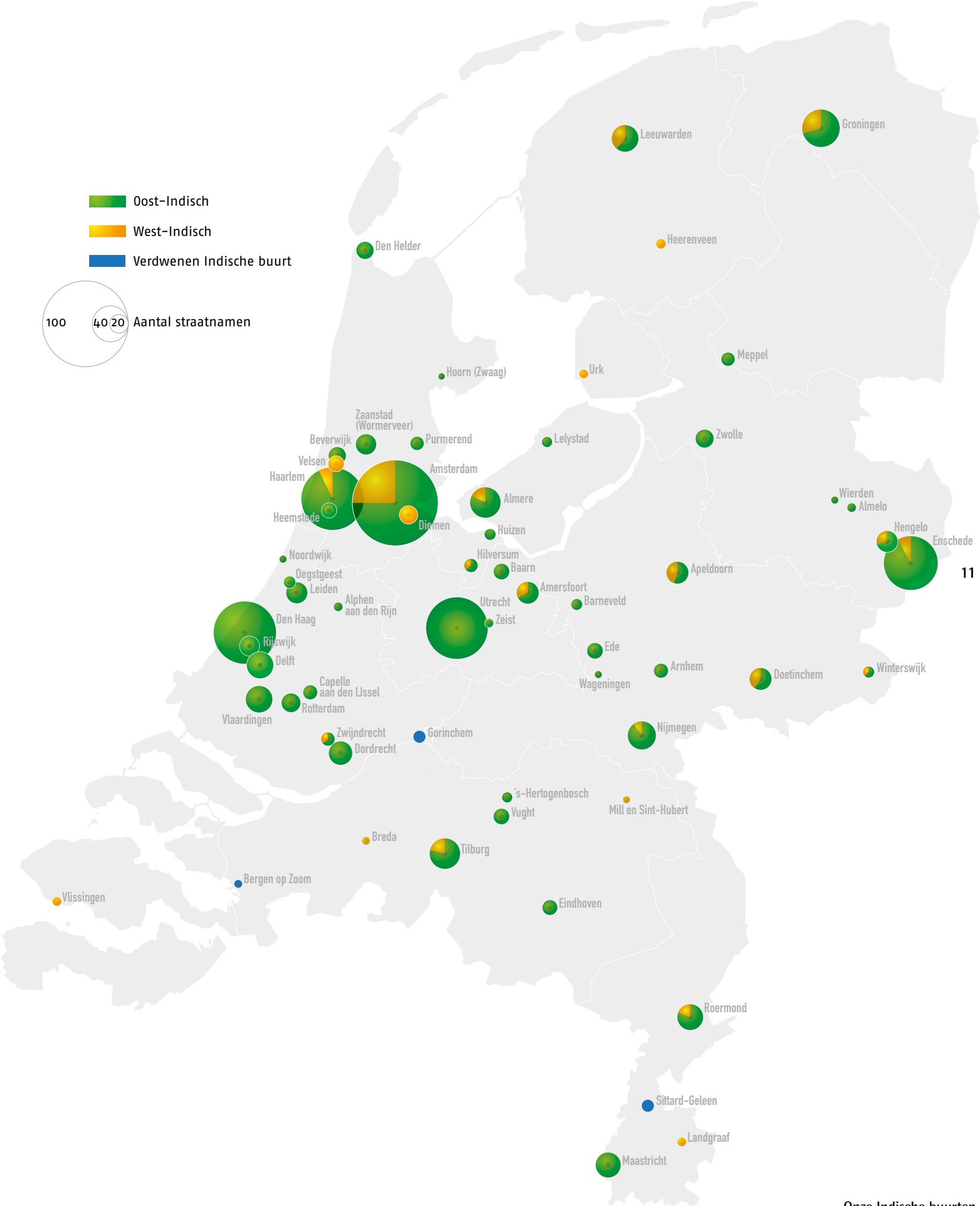
In dit reismodel presenteren wij de verkorte versies van de ontstaansgeschiedenissen van de Indische buurten in Amsterdam en Hengelo. In *Onze Indische buurten* komen alle 61 gemeenten volledig aan bod. De auteurs gaan per gemeente in op de vragen waarom de betreffende gemeente één of meerdere Indische buurten heeft, welke historische band de gemeente met Oost- of West-Indië heeft, en hoe de buurt is ontstaan en zich heeft ontwikkeld. Hierdoor staat niet alleen het koloniale verleden centraal, maar ook de geschiedenis van de buurt en haar bewoners. Dit is het verhaal van *Onze Indische buurten*.

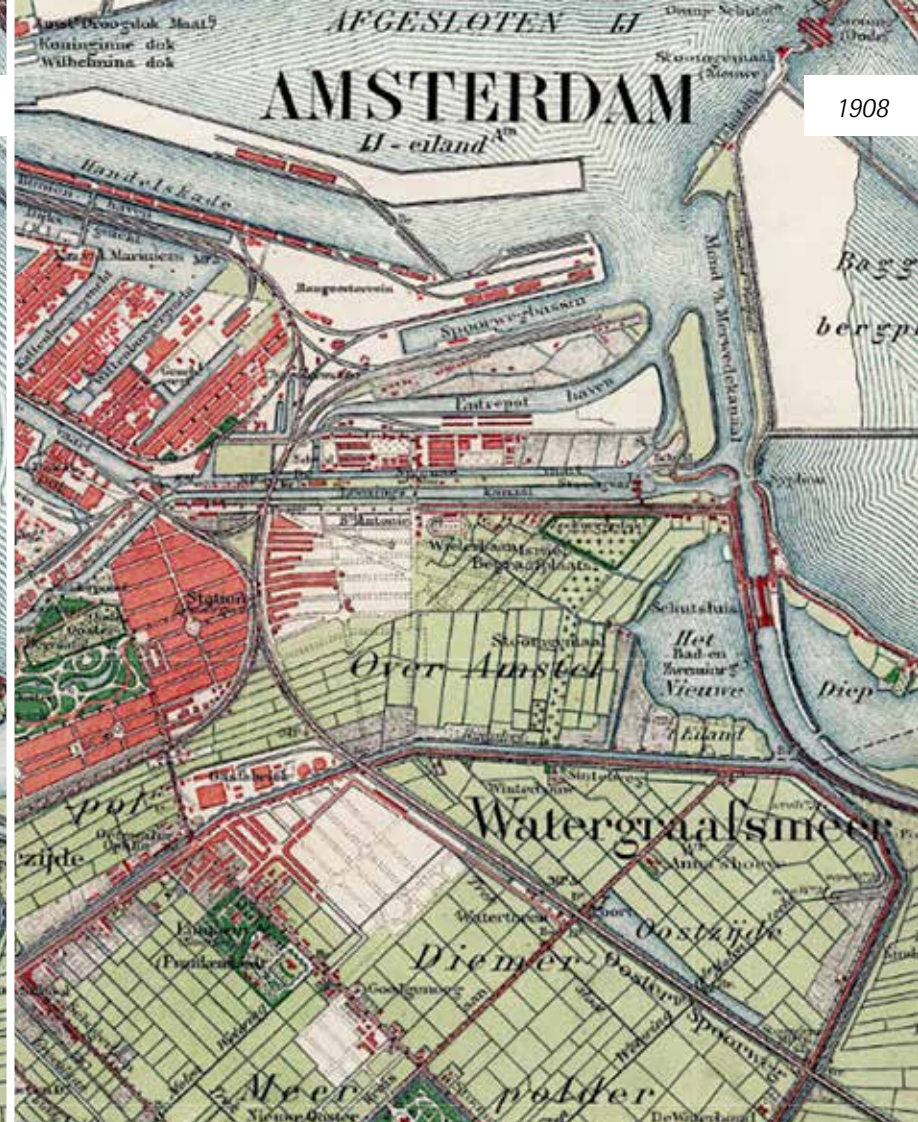
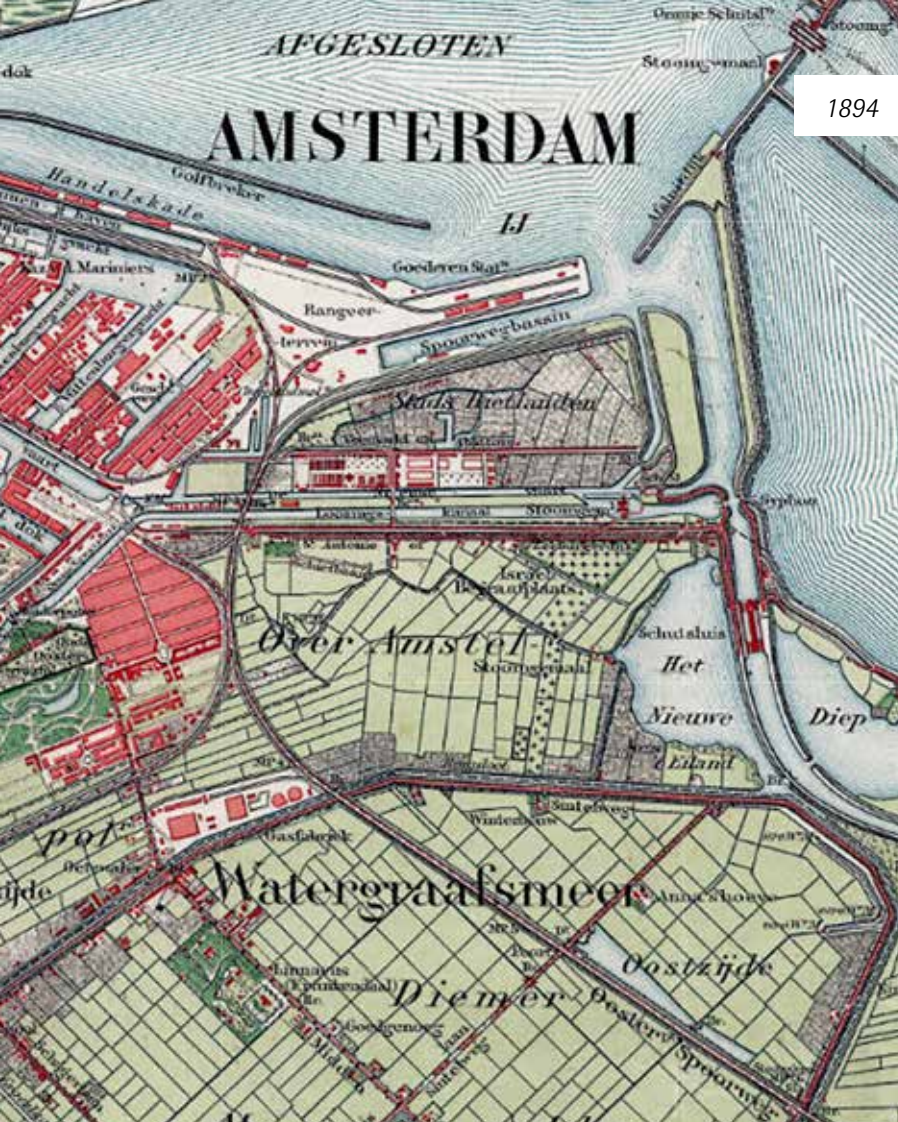
Gemeenten met Indische buurten en het aantal straten

Gemeente	Oost-Indische buurt	Indische straten	waarvan West-Indisch	West-Indische buurt	Indische straten	waarvan Oost-Indisch	Totaal aantal Indische straten (in buurten)
Almelo	1	5		0	0		5
Almere	2	34		1	6		40
Alphen aan den Rijn	1	10	5	0	0		10
Amersfoort	1	15		1	7		22
Amsterdam	2	77	1	3	25		102
Apeldoorn	2	12		2	10		22
Arnhem	2	12	1	0	0		12
Baarn	1	14		0	0		14
Barneveld	1	8		0	0		8
Bergen op Zoom*	0	0		0	0		0
Beverwijk	1	16	2	0	0		16
Breda	0	0		1	4		4
Capelle aan den IJssel	1	12		0	0		12
Delft	1	28	6	0	0		28
Den Haag	2	74	6	0	0		74
Den Helder	1	16		0	0		16
Diemen	0	0		1	17		17
Doetinchem	1	13		1	9		22
Dordrecht	1	24		0	0		24
Ede	1	14		0	0		14
Eindhoven	1	13		0	0		13
Enschede	1	58		1	5		63
Gorinchem*	0	0		0	0		0
Groningen	1	30		1	12		42
Haarlem	3	69		1	5		74
Heemstede	1	13		0	0		13
Heerenveen	0	0		1	6		6
Hengelo	1	15		1	6		21
Hilversum	1	7		1	4		11
Hoorn (Zwaag)	1	4	2	0	0		4
Huizen	1	8		0	0		8
Landgraaf	0	0		1	5		5
Leeuwarden	1	17		1	11		28
Leiden	1	38	17	0	0		38
Lelystad	1	7		0	0		7
Maastricht	1	26		0	0		26
Meppel	1	11		0	0		11
Mill en Sint Hubert	0	0		1	4	1	4
Nijmegen	2	27		1	3		30
Noordwijk	1	3	1	0	0		3
Oegstgeest	1	9	2	0	0		9
Purmerend	1	11		0	0		11
Rijswijk	1	19		0	0		19
Roermond	2	22		1	5		27
Rotterdam	3	18		0	0		18
s-Hertogenbosch	1	7		0	0		7
Sittard-Geleen*	0	0		0	0		0
Tilburg	2	26	1	1	7		33
Urk	0	0		1	5	1	5
Utrecht	1	67	3	1	6		73
Velsen	0	0		1	14		14
Vlaardingen	1	28	3	0	0		28
Vlissingen	0	0		1	5		5
Vught	2	14		0	0		14
Wageningen	1	3		0	0		3
Wierden	1	3		0	0		3
Winterswijk	1	5		1	3		8
Zaanstad (Wormerveer)	1	20	3	0	0		20
Zeist	1	5		0	0		5
Zwijndrecht	1	7		1	4		11
Zwolle	1	17		0	0		17
Totaal	63	988	29	28	211	2	1199

* Gemeente waar de Indische buurt is verdwenen

Gemeenten met Indische buurten en het aantal Oost- en West-Indische straten

Thuishaven

DOOR TON HEIJDRÄ

West-Indië en Oost-Indië zijn van oudsher nauw met Amsterdam verbonden. Niet alleen straatnamen, maar ook gebouwen en beelden verwijzen naar de bijzondere band die de stad met deze gebieden in de wereld heeft.

Deze band gaat terug naar de zestiende eeuw, toen Amsterdam uitgroeide tot een van de belangrijkste handelscentra van de wereld en er verschillende handelscompagnieën werden opgericht. Een van de voorcompagnieën, de Compagnie van Verre, zond op haar eerste expeditie vier goed uitgeruste schepen onder leiding van Cornelis de Houtman en Gerrit van Beuningen naar de specerijeneilanden in Oost-Indië. Deze zogenoemde Eerste Schipvaart vertrok in 1595 vanaf Texel en kwam in juni 1596 aan op Bantam, de belangrijkste peperhaven op West-Java. De Bantammerbrug en Bantammerstraat (later tot Binnen en Buiten Bantammerstraat hernoemd) behoren tot de vroegste Indische straatnaamvernoemingen en dateren van rond 1600. In 1602 gingen de compagnieën die handel dreven op Oost-Indië samenwerken en werd de Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) opgericht. Op de hoek van de Oude Hoogstraat en de Kloveniersburgwal bouwde de Amsterdamse kamer van de VOC het statige Oost-Indisch Huis, dat in 1606 gereed kwam. Op Uilenburg en Rapenburg in Amsterdam liet de VOC verschillende pakhuizen bouwen. Sommige namen van de straten herinneren nog aan de producten die de VOC vervoerde, zoals de Peperstraat en de Foeliestraat. Het ging de maatschappij zo voor de wind dat in 1621 besloten werd om ook een West-Indische Compagnie (WIC) op te richten, die het handelsmonopolie kreeg op de kust van West-Afrika, de Caraïben en Noord- en Zuid-Amerika. Het West-Indisch Huis aan de Herenmarkt werd het eerste hoofdkwartier. In 1674 ging het bedrijf failliet, maar werd al snel opgevolgd door een nieuwe maatschappij: de Geotroyeerde West-Indische compagnie, ook wel Nieuwe West-Indische Compagnie genoemd. Zij had onder andere een groot pakhuys op de

hoek van de Prins Hendrikkade en het 's-Gravenhekje. Dit bedrijf is vooral berucht geworden door de groot-scheepse slavenhandel.

De VOC zelf moest vanwege ruimtegebrek al snel uitwijken naar het nabijgelegen eiland Oostenburg, waar het grote pakhuizen, lijnbanen en een scheepswerf liet bouwen. Voorbeelden hiervan zijn het in 1822 ingestorte Oost-Indisch Zeemagazijn en het nog altijd bestaande Nieuwe Zeemagazijn. Naast enkele overgebleven gebouwen herinneren alleen moderne straatnamen als de Compagniestraat en Zeemagazijnkade nog aan deze tijd.

In het begin van de negentiende eeuw veranderde het karakter van de handel ingrijpend. Nadat de tweede WIC al eerder over de kop was gegaan, ging ook de VOC failliet en werd het bedrijf in 1824 min of meer opgevolgd door de N.V. Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM). Dit bedrijf voerde aanvankelijk ook handel met Zuid- en Midden-Amerika, maar omdat hier grote verliezen werden geleden, richtte de maatschappij zich vooral op Nederlands-Indië. Daar had het zelfs eigen plantages. De schrijver Multatuli heeft in zijn boek *Max Havelaar* de arbeidsomstandigheden op deze plantages hevig bekritiseerd. Het hoofdkantoor van de NHM stond in de Gouden Bocht van de Amsterdamse grachtengordel. Halverwege de jaren twintig van de vorige eeuw verhuisde de NHM naar een door architect K.P.C. de Bazel ontworpen nieuw hoofdkantoor aan de Vijzelstraat, tegenwoordig beter bekend als het *Amsterdams Stadsarchief*.

De veranderingen in de handel gingen gepaard met veranderingen in de zeevaart. Het zeilschip maakte plaats voor het stoomschip. De schepen werden steeds groter en konden moeilijk de Amsterdamse haven bereiken. Daarom werd Noord-Holland op het smalste deel doorgraven en kon in 1876 het Noordzeekanaal worden geopend. Dit zorgde voor een nieuwe bloei van de

13

BRON: TON HEIJDRÄ

Javastraat vanaf Oude Station, 1910

BRON: TON HEIJDRÄ

Javakade. Wachten op de boot, 1928

14

handel in Amsterdam. De oude binnenstad was spoedig te klein, zodat de gemeente Amsterdam haar oog liet vallen op de landerijen in de omliggende gemeenten. Hier vestigden zich bedrijven waarvoor in de binnenstad geen plaats was en bouwde Amsterdam nieuwe woningen voor de arbeiders die hierin kwamen te werken. Zo ontstonden de bekende negentiende-eeuwse wijken zoals De Pijp, Oosterparkbuurt, Kinkerbuurt en Staatsliedenbuurt.

Het Java-eiland

De aanleg van het Noordzeekanaal ging gepaard met de aanleg van nieuwe kades aan het Amsterdamse IJ. Allereerst de Handelskade, maar die was na enkele jaren al weer te klein. De N.V. Stoomvaart Maatschappij 'Nederland' (SMN) – die een lijndienst op Nederlands Oost-Indië onderhield – had hier aanvankelijk haar emplacementen. Het verkeer met Oost-Indië nam echter fors toe waardoor het bedrijf nieuwe kades nodig had. De maatschappij huurde in 1907 een terrein midden in het IJ, op de IJkade, die ooit aangelegd was als golfbreker. Hier liet het bedrijf een pakhuis met twee verdiepingen bouwen. De versnippering van het bedrijf die hiermee ontstond, voldeed slecht. Daarom werd besloten om het gehele bedrijf op het westelijk deel van het IJ-eiland te concentreren. Dit gebeurde in het jaar 1910. Om verwarring met het oostelijk deel van de IJkade te voorkomen besloot het gemeentebestuur in 1914 om aan dit westelijk deel de namen Sumatrakade en Javakade te geven, naar gebieden waarop de SMN een maildienst

onderhield. Behalve administratiegebouwen en grote loodsen, kwam er ook een verblijfsinrichting voor het personeel, waaronder een Javanen- en Chinezenverblijf. Het terrein werd efficiënt ingedeeld: het westelijk deel van de Javakade werd bestemd voor de uitgaande dienst, terwijl het lossen van de schepen voornamelijk op de Sumatrakade gebeurde. Aan beide kades kwamen in de loop der jaren beroemde oceanreuzen te liggen, waaronder de Johan van Oldenbarnevelt en de Oranje. Twee schepen die door hun grootte en luxueuze inrichting tot de verbeelding spraken.

Na de onafhankelijkheid van Indonesië ging het achteruit met het bedrijf, waarna het begin jaren zestig onderdeel werd van Nedlloyd en naar Rotterdam vertrok. Alle gebouwen zijn vervolgens gesloopt. Alleen het oorlogsmonument Zeeman op de Uitkijk op de kop van het eiland vormt nog een blijvende herinnering. Het beeld is van de kunstenaar Pieter Starreveld en stelt een stoere zeeman voor die over het IJ uitkijkt of de schepen al veilig zijn teruggekeerd. Onder aan het monument staan de namen van de medewerkers van de SMN die de Tweede Wereldoorlog door het strijdgewoel niet hebben overleefd. Een ander kunstwerk van Starreveld, vrouw Fortuna op een wereldbol en windwijzer die de hoektoren van het SMN-kantoor sierde, is in 2007 herplaatst op de Oostelijke Handelskade.

Het Java-eiland, zoals het westelijk deel van het IJ-eiland ook wel wordt genoemd, is na het vertrek van de SMN bebouwd met woningen. De architect Sjoerd Soeters heeft zich bij zijn stedenbouwkundig ontwerp

gebaseerd op de grachtengordel. Er zijn smalle grachten met fraaie bruggen en modern vormgegeven grachtenpanden. Om het havenverleden levend te houden, hebben de meeste gebouwen namen van het eiland Java gekregen. Hetzelfde geldt voor de nieuwe straten en grachten op het eiland.

Borneo-eiland

De SMN was niet de enige maatschappij die vanuit Amsterdam een lijndienst op Nederlands Oost-Indië onderhield. Hetzelfde gold voor de N.V. Nederlandsche Stoomvaart Maatschappij 'Oceaan' (NSMO). Dit bedrijf was in 1891 opgericht door Alfred Holt van The Blue Funnel Line in Liverpool. Deze maatschappij onderhield vanuit Liverpool een levendige handel met Oost-Azië en wilde ook een graantje meepikken van de opkomende tabaksindustrie in Oost-Indië. Aangezien het om een Nederlandse kolonie ging, kon dit alleen via een Nederlands dochterbedrijf. Dit werd de Oceaan. De maatschappij onderhield een vaste lijn naar Deli op Sumatra's oostkust en zorgde voor de tabaksverscheppingen naar Amsterdam en Liverpool. Voor de Amsterdamse tabaksmarkt was dit van grote betekenis, en zeker in het begin vormde de Oceaan een geduchte concurrent van de Stoomvaart Maatschappij Nederland en de Rotterdamsche Lloyd (RL), die samen de N.V. Koninklijke Paketvaart-Maatschappij (KPM) hadden opgericht. Net als het moederbedrijf in Liverpool had de Oceaan blauwe schoorstenen. In de haven werden de schepen van deze maatschappij dan ook wel Blauwpijpers genoemd. Het bedrijf maakte aanvankelijk gebruik van verschillende loodsen in het Oostelijk Havengebied, waaronder gemeenteloodsen op de Javakade. In 1925 verhuisde het bedrijf naar de tien jaar eerder aangelegde Borneokade

Borneo-eiland met Pythonbrug

BRON: TON HEIJRA

op het Borneo-eiland waar het de beschikking kreeg over twee nieuwe loodsen: Soerabaja en Tandjong Priok. Hier heeft het bedrijf tot 1 april 1976 gezeten. Na haar vertrek zijn alle loodsen gesloopt, alleen het vroegere administratiekantoor van de maatschappij heeft de tand des tijds overleefd. Naar ontwerp van de land-

Oost-Indische buurt (Indische buurt)

64 straatnamen

- oudste: Javastraat en dertien andere straten 30 mei 1900
 - nieuwste: Kramatplantsoen na 2006
- ♿ van station Amsterdam Muiderpoort naar Javaplein is 850 meter

West-Indische buurt

16 straatnamen

- oudste: Arubastraat en vijf andere straten 22 maart 1922
 - nieuwste: Antillenstraat, Curaçaostraat en Van Walbeekstraat 30 januari 1935
- ♿ van station Amsterdam Lelylaan naar Paramaribostraat is 1.800 meter

Oost-Indische buurt (Java-eiland)

14 straatnamen

- oudste: Javakade en twee andere kades 26 augustus 1914
 - nieuwste: Tosarituin 18 september 1996
- ♿ van station Amsterdam Centraal naar Majanggracht is 2.500 meter

West-Indische buurt (Bijlmer-Oost)

4 straatnamen

- Baronstraat, Jolicoeurstraat, Karpatastraat en Tulastraat dateren van 6 juni 1995
- ♿ van station Amsterdam Bijlmer Arena naar Karpatastraat is 1.700 meter

West-Indische buurt (Westerdok)

3 straatnamen

- Coffijboomstraat, Leliëndaalstraat en Winthontstraat dateren van 24 juli 2004
- ♿ van station Amsterdam Centraal naar Leliëndaalstraat is 1.100 meter

Ombilinstraat en Bankastraten

herinneringen aan Indië

DOOR JAN VAN DER KLOES EN DICK ROZING

'Mijn grootvader Jan van der Kloes is geboren op 29 juni 1877 in Dordrecht als zoon van Jacobus Alida van der Kloes, leraar aan de Polytechnische school in Delft en Clasina Jacoba Brouwer. Hij gaat studeren aan de Polytechnische Hogeschool te Delft en tekent in 1897 een verklaring waarin staat dat hij opgeleid zal worden "voor de betrekking van ingenieur bij het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië". Zijn standplaats wordt Sawah Loento, hoofdplaats van de Ombilin steenkolenmijnen, Sumatra's Westkust. Zijn carrière wordt aanmerkelijk bevorderd als hij op 19 april 1904 Johanna Hendrika Albertina Albrecht huwt, de dochter van de hoogste baas.

Jan van der Kloes overlijdt op 10 augustus 1937 te Soest. Op hetzelfde moment gaan in Sawah Loento de vlaggen halfstok. Het stadje eert zijn nagedachtenis door in de door hem gebouwde sociëteit "Glück Auf" een reliëf van hem op te hangen boven de historische piano. In zijn tijd was hij een trouwe bezoeker geweest van deze sociëteit.

De Ombilin Steenkolenmijnen, waarover Jan van der Kloes de scepter zwaaide, werden van 1892 tot aan de Tweede Wereldoorlog geëxploiteerd door het

gouvernement van Nederlands-Indië. Het bedrijf was in die tijd de grootste kolenproducent van Zuidoost-Azië. Aanvankelijk werd in de Ombilinjnen alleen met dwangarbeiders gewerkt. In de tijd van Jan van der Kloes besloot men daarnaast ook met contractarbeiders te gaan werken. Door de sterke economische groei die Nederlands-Indië vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw doormaakte, steeg de behoefte aan steenkolen, de belangrijkste brandstof in die tijd. De ontdekking in 1868 van het rijke Ombilinveld door de staatsmijnningenieur De Greve, kwam de overheid dan ook zeer gelegen. Sawah Loento, het centrum van de Ombilinjnen en de standplaats van Jan van der Kloes en zijn gezin, is nu een historisch mijnstadje met zeer goed onderhouden koloniale gebouwen en een aantal interessante musea. De stad stond vroeger bekend als "de zwarte parel". Transportnetwerken werden vooral aangelegd voor het aansluiten van Sawah Loento, met de havenstad Padang voor de afvoer van steenkool.

Naast het verhaal van grootvader Van der Kloes voegt Jan een verhaal over zijn vader bij: 'Jaap van der Kloes is geboren te Batavia op 9 september 1910, als zoon van Jan van der Kloes en Albertine Albrecht. Hij gaat studeren aan de Technische Hogeschool te Delft en leert daar zijn toekomstige vrouw kennen, een Française, Louise Marie Rys. Ze trouwen in Parijs op 12 november 1936 en vertrekken op de bonnefooi naar Indië. Het is crisistijd en het is moeilijk een baan te vinden. Na veel omzwervingen krijgt hij een baan op het eiland Banka in de tinwinning. Hier wordt hun zoon Jan op 19 juni 1939 te Pangkalpinang geboren.

Jaap van der Kloes brengt de Tweede Wereldoorlog door in een Japans concentratiekamp, maar komt na de bevrijding jammerlijk om op 10 oktober 1945 tijdens de beruchte Bersiapperiode. Hij ligt begraven op de erebegravingsplaats Pandu op Java.'

FOTOGRAFIE JEAN DEMENI, 1910. COLLECTIE DICK ROZING

Schoolplaats Ombilinjnen, 1913

Amsterdam heeft als enige gemeente een Ombilinstraat. Het eiland Banka of Bangka is 26 keer vernoemd in Nederlandse Indische buurten.

BRON: JAN VAN DER KLOES

Jaap van der Kloes, vrouw Louise, baby Jan, Sawah Loento, 1939

schapsarchitect Adriaan Geuze van het bureau West 8 is het eiland daarna vol gebouwd met een 'zee van laagbouw'. Over het water kwamen twee bruggen waarvan de hoogste brug door zijn kronkelende vorm ook wel de Pythonbrug wordt genoemd. De naam Borneokade bleef bestaan, daarnaast verwijzen enkele nieuwe straten naar de oude havengeschiedenis, waaronder een Borneolaan en een Blauwpijpstraat.

Surinamekade

Vanuit het Oostelijk Havengebied werd ook een lijndienst onderhouden op de Nederlandse koloniën in West-Indië. Dit gebeurde door de N.V. Koninklijke West-Indische Mail (KWIM) en de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot-Maatschappij (KNSM). De KNSM was gevestigd aan de Nieuwevaart op de Oostelijke Eilanden en hield aanvankelijk alleen lijndiensten op de Oostzeehavens, de Franse kust en het Middellandse Zeegebied. Het ging echter voorspoedig met het bedrijf waardoor het bedrijf kon uitbreiden. Met de gemeente werd een contract gesloten om op het oostelijk deel van het IJ-eiland, toen nog IJkade geheten, een stuk terrein te huren. Op 4 juni 1903 bracht de KNSM haar bedrijf hierheen over. In het begin ging het nog om enkele terreinen maar het bedrijf groeide uit en zou het hele oostelijk deel van het IJ-eiland innemen. Hier kwamen nieuwe etablissementen met enkele woningen, een paar kantoren en zes grote loodsen. Verder kwamen er kantine, een veilinglokaal voor de fruithandel en een groot aantal kranen. De kades op het nieuwe terrein kregen in 1914 de namen van de gebieden waarop de KNSM voer. De zuidkant heette Levantkade en de noordkant kreeg de naam Surinamekade. Deze laatste naam was te danken aan het feit dat de KNSM in 1912 de Koninklijke West-Indische Mail had overgenomen, die op Midden-Amerika en de westkust van Zuid-Amerika voer. Op de Surinamekade lagen dan als regel ook de schepen die naar West-Indië voeren.

17

Nieuwsgierig geworden?
Het complete verhaal verschijnt in
het boek *Onze Indische buurten* en
is verkrijgbaar in 2020

Onder de rook van Stork

DOOR AB GELLEKINK EN ALWYN VOOGD

In Hengelo zijn een aantal interessante sporen van het Nederlands-Indisch verleden te vinden. Een van deze sporen is de Indische buurt, gelegen in de wijk Weidedorp. Deze wijk ligt direct ten noordwesten van het centrum en wordt omsloten door de vierhoek Weideweg, Bornsestraat, Deldenerstraat en de spoorlijn Almelo-Enschede. De wijk bestaat uit twee delen die qua bebouwing duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn: de Indische buurt, gebouwd tussen 1909 en 1963, en een 'Engels' gedeelte, Thiemsland genaamd, dat in de eerste helft van de jaren negentig werd gerealiseerd. In de Indische buurt zijn vijftien Oost-Indische en zes West-Indische straatnamen te vinden, terwijl in Thiemsland onder meer geallieerde regimenten zijn vernoemd die bij de bevrijding van Hengelo in het voorjaar van 1945 betrokken waren.

Vroege sporen: Lombok, Radja en Stork

De eerste sporen van Indische vernoemingen in Hengelo zijn echter niet te vinden in de wijk Weidedorp, maar leiden terug naar de Oude Boekeloseweg. Hier, in het zuiden van de stad wat toen nog overwegend platteland was, bevonden zich in de late negentiende eeuw twee kleine buurtjes van elk circa tien woningen, die in de volksmond 'Lombok' en 'Radja' werden genoemd. Omdat het begrip Lombok in Nederland pas echt bekendheid kreeg na de Lombok-expeditie van 1894 is het aannemelijk dat beide officieuze benamingen al rond 1900 gangbaar waren.

Een ander spoor van eerdere Indische vernoemingen is te vinden bij het bedrijf Stork. Dit machineproductiebedrijf werd in 1865 opgericht in Borne als Gebr. Stork & Co. Het bedrijf verplaatste zich al vrij snel naar Hengelo. Naast onder meer de fabricage van scheepsschroeven en dieselmotoren, mengde Stork zich vanaf 1883 ook

in de aantrekkelijke markt van de suikerindustrie. Vanaf deze periode heeft er vrijwel constant een afgezant van Stork op Java gezeten om de belangen van het bedrijf te behartigen. Stork produceerde machines voor riet-suikerfabrieken in zowel Oost- als West-Indië. Er waren dan ook Indische vernoemingen te vinden in de fabriekshallen van Stork: afdelingen werden vernoemd naar onder andere Suriname en Java. Stork groeide uit tot een multinational en vormde een belangrijke band van Hengelo met de Nederlandse koloniale bezittingen. Of dit ook van invloed is geweest voor het ontstaan van de Indische buurt in Weidedorp is echter onbekend.

Ontstaan: van Kattenstaart tot Celebesstraat

De naam Weidedorp stamt uit de tijd dat begonnen werd met de bouw van woningen op de weidegronden die grensden aan het oude dorp van Hengelo. De weidegronden maakten deel uit van het gebied van de marke Woolde en vormden tezamen het gebied de Hengelosche Weide. Het waren weinig vruchtbare gronden, waar allerlei wildgroei van ruige gewassen om zich heen greep. In verband met het veelvuldig voorkomen van het gewas kattenstaart noemden de boeren van oudsher zo'n streep onvruchtbaar weideland 'n kattenstaart'. Al in de negentiende eeuw was deze benaming zo algemeen ingeburgerd, dat een landweg daar de bijnaam Kattenstaart kreeg. Deze naam kwam – al dan niet geformaliseerd – als zodanig in het stratenregister van Hengelo terecht. Die Kattenstaart zou in relatie tot de latere Indische buurt nog een staartje krijgen.

De eerste officiële Indische benamingen ontstonden toen de gemeenteraad van Hengelo op 27 september 1909 het besluit nam om in Weidedorp, toen slechts marginaal bestraat en bebouwd, de vier voornaamste wegen te herbenoemen. De Eerste Tolweg werd

19

p.18 boven: Bouw van woningen aan de Bankastraat. Links de Heemaf

p.18 onder: Links Madoerastraat, rechts Bataviastraat, ca 1978

de Javastraat, de Tweede Tolweg de Sumatrastraat, de Woolder Meenweg de Celebesstraat en de Kattenstaart de Borneostraat. De gemeenteraad stemde gelijktijdig in met de naamgeving van drie nieuwe verbindingssstraten tussen de vier herbenoemde straten. Dit werden de Madoerastraat, de Bataviastraat en de Padangstraat. De huizenbouw in de drie nieuwe straten, alsook de uitbreiding van de bebouwing in de Javastraat, werd voor 1920 voltooid. In de raadsbesluiten worden geen redenen gegeven voor het kiezen voor Indische vernoemingen in Weidedorp. Bij sommige raadsbesluiten staat wel kort iets vermeld over de herkomst van de vernoeming, bijvoorbeeld 'één van de grote Sunda-eilanden' bij het raadsbesluit van de Javastraat.

De volgende fase in de bouw van de Indische Buurt begon begin jaren twintig. In 1923 besprak de gemeenteraad het verlengen van de Bataviastraat tot aan de nieuw aan te leggen Indischeweg. Die naam riep kennelijk vraagtekens op. In een raadsvergadering van 29 oktober 1923 besloot de raad namelijk om, zonder hoofdelijke stemming, de Indischeweg een nieuwe naam toe te kennen: Bankastraat. Die nieuwe straat kreeg een belangrijke functie als verbindingsweg tussen de al veel oudere Deldenerstraat en Bornsestraat, die de zuidelijke en oostelijke begrenzing van de wijk markeren. In april 1927 voegde de gemeenteraad ook de Billitonstraat en de Timorstraat toe aan de collectie Indische straatnamen.

Na de aanleg van de Billitonstraat was het ruim twee

decennia lang stil rond de uitbouwplannen in de wijk. Eind 1949 hervatte de gemeenteraad het benoemen van aan Indië gerelateerde straatnamen. Dit is opmerkelijk te noemen, omdat dit tijdens de onafhankelijkheidsstrijd van Indonesië gebeurde. In de raadsvergadering van 20 december 1949, precies één week voor de soevereiniteitsoverdracht van Indonesië, stemde de gemeenteraad in met de nieuwe straatnamen Balistraat, Bandoengstraat, Lombokstraat en Soendastraat. In dezelfde vergadering werd de voorgestelde naam Insulindestraat gewijzigd in Floresstraat, terwijl de eveneens aangenomen benaming Makassarstraat uiteindelijk niet is gerealiseerd door wijzigingen in het stratenplan.

In 1955 werd door de aanleg van het Mitchamplein, tegenover het gebouw van Gemeentewerken, de Borneostraat opgeheven. Dit plein, vernoemd naar het Engelse stadje Mitcham (een toenmalige partnerstad van Hengelo), kan worden beschouwd als de voornaamste toegangsweg tot de wijk Weidedorp. Uiteindelijk werd met de benoeming van de Riouwstraat op 16 oktober 1956 de laatste Oost-Indische straatnaam aan de wijk toegevoegd. Naast Oost-Indische vernoemingen zijn er ook West-Indische straten in de Indische buurt te vinden. Deze straten kwamen pas na de voltooiing van het Oost-Indische gedeelte tot stand. In 1962 plande de gemeente Hengelo in het noorden van de wijk zes nieuwe straten in. De gemeenteraad stemde op 8 januari 1963 in met de Antillenstraat, Arubastraat, Bonairestraat, Curaçaostraat, Sabastraat en Surinamestraat. Ook in

Bataviastraat, 2017

BRON: FOTOGRAFIE MUSEUM HENGLO

Minister van Koloniën J.C. Koningsbergen drukt op een knop voor vertrek van de elektrische locomotief gebouwd door de HEEMAF voor de Indische spoorwegen. Rechts ir. H.I. Keus, directeur HEEMAF, maart 1928

dit geval is in het raadsbesluit niets te vinden over een reden voor deze vernoemingen. Met dit raadsbesluit en de daarop volgende bebouwing was het ontstaan van de Indische Buurt van Hengelo in zijn huidige omvang compleet. Er is echter door de jaren heen nog wel het een en ander gebeurd in de ontwikkeling van de wijk.

Ontwikkeling: Duplexwoningen en HEEMAF

Qua bebouwing is de Indische buurt erg heterogeen. Ruim opgezette straten, zoals de Bankastraat, worden afgewisseld door smalle straten, zoals de Bandoengstraat. De behuizing varieert van ruim en modern tot dicht op elkaar geplaatste laagbouw met eengezinswoningen. Het West-Indische deel telt vele flatgebouwen, terwijl die elders in de wijk niet voorkomen. Dit komt omdat het West-Indische deel is gebouwd in een tijd waarin vraag naar woningen groot was.

Na de Tweede Wereldoorlog begon de wederopbouw. De woningnood was groot, vooral in Hengelo aangezien het centrum in oktober 1944 door een geallieerd bombardement was verwoest. Hengelo werd daardoor vanaf 1945 een van de eerste wederopbouwkeren van Nederland. Naast de wederopbouw van het centrum

werden ook wijken buiten het centrum in de loop der tijd aangepakt. Zo ook Weidedorp. Aan de Balistraat, Celebesstraat, Floresstraat en Soendastraat werden rond 1950 in opdracht van de woningbouwvereniging 'Ons Belang' 94 duplexwoningen gebouwd. Bijna twee decennia later hief de gemeente de splitsing van deze woningen op.

In het westelijk deel van de Indische buurt werd na vier jaar van vooroverleg aan het eind van de jaren zeventig een ingrijpende stadsvernieuwing uitgevoerd. De gemeente merkte het gebied aan als 'verpauperd', en pakte de buurt in nauw overleg met de bewoners aan. Woningen en woonomgeving werden drastisch gerenoveerd. Het ging daarbij om de herinrichting van de Madoerastraat, de Bataviastraat en een stukje van de Javastraat, die als woonerf werden ingericht met verkeersdrempels en telkens verspringende wegassen.

Oost-Indische buurt

15 straatnamen

- oudste: Sumatrastraat 27 september 1909
- nieuwste: Riouwstraat 16 oktober 1956

♣ van station Hengelo naar Celebesstraat is 1.200 meter

West-Indische buurt

6 straatnamen

- Arubastraat 8 januari 1963

♣ van station Hengelo naar de Arubastraat is 1.500 meter

Nieuwsgierig geworden?
Het complete verhaal verschijnt in
het boek *Onze Indische buurten* en
is verkrijgbaar in 2020

1 Paus, H., *Bouwen en wonen 1919-1994; 75 jaar Hengelose Bouwvereniging Ons belang* (1994). En Lombok ook in: Museum Hengelo, *Oald Hengel*, nr.4, augustus 1991.
2 Beets, C., *Gedenkboek tachtig jaar Stork* (Hengelo 1948).
3 Tuttel, J., 'Werkplaatsnamen Machinefabriek Stork-Hengelo' (versie 20 januari 2004), <http://www.tuttel.com/naamkunde/Werkplaatsnamen%20Machinefabriek%20Stork-Hengelo.htm> (13 maart 2017).
4 Een marke, markegenootschap of boermarke is een bestuurlijk gebied dat vanaf de Middeleeuwen werd gebruikt in Nederland. Het betrof voornamelijk platteland, waarin boeren samenwerkten om een gebied te besturen. In sommige gebieden werden deze taken pas in de twintigste eeuw overgenomen door gemeenten. De marke Woolde kwam grofweg overeen met het huidige buurtschap Woolde en de helft van Oele.
5 Museum Hengelo, *Oald Hengel*, nr.6, december 1991.

Lexicon Oost-Indische vernoemingen

Elk trefwoord is kort beschreven. Achter het trefwoord staan het aantal vernoemingen van straten in Indische buurten. Op www.onzeindischebuurten.nl zijn alle trefwoorden van uitgebreide extra informatie voorzien.

Adi (1) Adi is een eiland aan de zuidkust van Nieuw-Guinea. Het eiland heeft een oppervlakte van 158 km².

Adriani, Nicolaus (1) Op 15 september 1856 is Nicolaus Adriani geboren te Loosdrecht. Nicolaus studeerde af in de Indische taal- en letterkunde aan de Universiteit van Leiden. Hij vertrok in 1895 naar Posso op Centraal-Celebes. Op 1 mei 1926 is Adriani te Posso overleden.

Ahiolo (1) Ahiolo is een bergdorpje in de jungle van het binnenland van het eiland Seram op de Molukken. Er wonen niet meer dan rond de tweehonderd gezinnen.

Alting, Willem Arnold (1) Mr. Willem Arnold Alting, geboren op 11 november 1724 in Groningen, was van 1780 tot 1796 gouverneur-generaal van Nederlands Oost-Indië. Hij was de laatste gouverneur-generaal in dienst van de VOC. Hij stierf op 7 juni 1800 en werd begraven in Batavia.

Ambon (24) Ambon (vroeger ook Ambonia genoemd) is een eiland in de Molukkengroep in de Bandazee en behoort tot Indonesië. Ambon heeft een oppervlakte van 761 km². Er wonen ruim 441.000 mensen.

Archipel (9) Een archipel is een eilandengroep of een gebied met veel eilanden, meestal vulkanisch van oorsprong.

Aroe (1) Aroe, in de moderne spelling Aru, is een eilandengroep in het oosten van de Indonesische eilandengroep de Molukken en behoort bestuurlijk tot de provincie Molukken. De totale oppervlakte is 8.563 km². De groep bestaat uit ongeveer 95 lage eilanden.

Asturias (1) De Asturias kwam in 1925 als passagiersschip in de vaart. Dit schip voer in 1951 op de terugreis vanuit Australië over Indonesië om de negende groep Molukkers naar Nederland te brengen.

Atjeh (16) Atjeh, de moderne Indonesische spelling is Aceh, is een provincie van het huidige Indonesië, en het ligt in het uiterste noorden van het eiland Sumatra. Aceh heeft een oppervlakte van 55.000 km². Er wonen ruim 4,7 miljoen inwoners (census 2014), de hoofdstad is Banda Aceh.

Atlantis (1) De Atlantis kwam in 1913 in de vaart voor de Royal Mail Lines en had een capaciteit van 1330 passagiers. Dit schip nam de tweede groep Molukkers mee naar Nederland in 1951.

Bali (34) Bali is een Indonesisch eiland en provincie, een van de Kleine Sunda-eilanden. Het ligt ten oosten van Java. Oppervlakte is 5.633 km². Er wonen ruim 4,2 miljoen inwoners. De hoofdstad is Denpasar.

Baloeran (1) Het Baloerangebergte ligt in het oosten van Java, ook nationaal park Baloeran of Baluran. Het ms Baloeran kwam in maart 1930 in de vaart voor de rederij Rotterdamsche Lloyd.

Banda (5) De Banda-eilanden (In het Indonesisch Kepulauan Banda) vormen een groep van tien kleine vulkanische eilanden in de Bandazee en behoren tot de Indonesische eilandengroep de Molukken en de provincie Zuid-Molukken.

Banda Neira (2) Banda Neira is het hoofdeiland van de Banda-eilanden, maar zeker niet het grootste eiland, namelijk drie vierkante kilometer.

Bandoeng (8) Bandoeng is de oude spelling van het huidige Bandung. Het is de hoofdstad van de provincie West-Java op het Indonesische eiland Java. Bandung heeft 2.575.478 inwoners (schatting 2014) en ligt ongeveer 180 km ten zuidoosten van Jakarta.

Ban(g)ka (26) Banka ook wel Bangka is een Indonesisch eiland voor de zuidoostkust van Sumatra en er wonen ongeveer 1 miljoen mensen. De oppervlakte is 11.623 km². De hoofdstad is Pangkal Pinang met bijna 135.000 inwoners.

Bantam (3) Bantam, in het Indonesisch Banten, is een havenstad in het uiterste noordwesten van Java, nabij de Straat Soenda in de provincie die ook Bantam heet. Het aantal inwoners van de provincie werd in 2014 op 11.830.000 geschat.

Batavia (10) Batavia verwijst naar de naam van de hoofdstad van Nederlands-Indië, het huidige Jakarta. De stad ligt aan de noordkust van Java. Batavia ontstond als havenstad ten tijde van het hindoeïstische Koninkrijk Soenda (Pajajaran) in de veertiende eeuw. Batavia verwijst ook naar een VOC-schip uit 1628.

Nieuwsgierig geworden?
In totaal zijn ruim 250 Oost-Indische en
45 West-Indische trefwoorden beschreven

Betrokken partijen

Auteurs [artikel gemeente]

Dam Backer [Lelystad], Rens Bleijenberg [Rotterdam], Thijs Borgers [Bergen op Zoom, Hoorn en Purmerend], Lisette Breedveld [Haarlem], Wout den Breems [Vlaardingen], Michael Bremmers [Groningen en Heerenveen], Miriam Bremmers [Mill en Sint Hubert], Willem Cartigny [Roermond], Gerjan Crebolder [Barneveld], Kees Crone [Arnhem], Tim van den Eijnden [Eindhoven], Frederik Erens [Apeldoorn], Miel Groten [Almere en Wageningen], Ab Gellekink [Enschede en Hengelo], Leon Guijt [Noordwijk], Henk Jan Habermehl [Alphen aan den Rijn], Joost van den Ham [Zaandstad], Gertjan van der Harst [Delft], Dennis den Hartog [Lelystad, Meppel, Sittard-Geleen en Urk], Ton Heijdra [Amsterdam], Jan de Heus [Dordrecht en Zwijndrecht], Gerard van der Hoeven [Vlissingen], Pieke Hooghoff [Nijmegen], Ed Hupkens [Den Bosch], Ben Kalb [Hoorn], Annette Koenders [Hilversum], Victorien Koningsberger [Beverwijk en Velsen], Harry Koop [Almelo], Andréa A. Kroon [Den Haag], Kees van Lohuizen [Ede], Emmalien Meijer [Diemen], Chris Meys [Maastricht], Hans van der Neut [Rijswijk], Gerard Otten [Breda], Sylvia Pessireron [Capelle aan den IJssel, Vught en Wierden], Gerda Razoux Schultz-Thomas [Huizen], Petra Robben [Tilburg], Dick Rozing [Amersfoort, Baarn en Ede], Jan Peter van 't Sant [Zeist], Bettina van Santen [Utrecht], Rens Schendelaar [Den Helder], Jo Schiffelers [Landgraaf], Cor Smit [Leiden], Prudent Staal [Oegstgeest], Joeri Tolboom [Doetinchem], Alwyn Voogd [Almelo en Hengelo], Joaniek Vreeswijk [Capelle aan den IJssel en Vught], Aron de Vries [Gorinchem], Loes de Vries [Leeuwarden], Kay-Leigh de Weerdt [Zwolle], Sander Wegereef [Zaanstad] en Sjoerd van der Werf [Winterswijk].

Auteurs

H. de Grave Achterbergh [Amersfoort], Theo Doorman [Karel Doorman], Dennis den Hartog [Sittard-Geleen], Pieke Hooghoff [Wilhelm Linnemann], Jan van der Kloes [Amsterdam], Emmalien Meijer [Diemen], Joaniek Vreeswijk [Vught], Sjoerd van der Werf [Winterswijk]

Gemeenten

Van elk van de 61 gemeenten heeft een ambtenaar met expertise op het gebied van geschiedenis, cultuurhistorie, architectuurhistorie, bouwkunde, monumentenzorg, erfgoed of het archief het artikel over zijn/haar gemeente becommentarieerd.

Regionale archiefdiensten

Vele regionale archieven hebben beeld- en kaartmateriaal beschikbaar gesteld.

Historische Verenigingen

Vele auteurs zijn lid van een historische vereniging. Vaak zijn meerdere leden van een dergelijke vereniging betrokken geweest bij het artikel of het verzorgen van het beeldmateriaal.

Universiteiten

Remco Raben (Universiteit Utrecht), Karwan Fatah-Black (Universiteit Leiden).

Musea en (Indische) instellingen

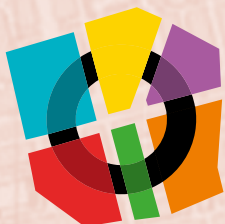
Koninklijk Instituut voor Taal-, Land-, en Volkenkunde, Indisch Herinneringscentrum, Stichting Pelita, Stichting Cultureel Erfgoed Caribisch-Nederland, Stichting Indisch Erfgoed, Stichting Instituut ter Bevordering van de Surinamistiek, Tropenmuseum en Museum Maluku.

Voor u ligt het 'reismodel' van het boek *Onze Indische buurten*. Het boek wordt in 2020 uitgegeven en is een uniek naslagwerk waarin de geschiedenis van alle 61 gemeenten met één of meerdere Indische buurten in Nederland kleurrijk tot leven komt. Met dit reismodel krijgt u alvast een voorproefje. Hierin vindt u de ontstaansgeschiedenissen van de twee Indische buurten in Amsterdam en Hengelo.

Het verhaal achter *Onze Indische buurten*

Wat motiveerde de Haagse gemeentebestuurder die in 1869 als eerste een nieuwe wijk Indische straatnamen gaf? Waarom koos de gemeente Nijmegen in 2018 voor Indische straatnamen bij de naamgeving van een nieuwe wijk, waarmee de 90e Indische buurt in Nederland een feit was? Is er een relatie tussen Nederlandse gemeenten met een Indische buurt en de voormalige koloniën? Zijn de Indische straatnamen een uiting van trots, herinnering of verbondenheid?

In het boek *Onze Indische buurten* geeft sociaal geograaf en auteur Dick Rozing antwoord op deze vragen. Samen met historici Michael Bremmers, Thijs Borgers en ruim vijftig medewerkers van gemeenten, plaatselijke historische verenigingen en universiteiten dook Rozing in de geschiedenis van de Indische buurten in Nederland. Het resultaat is een uniek naslagwerk waarin de ontstaansgeschiedenis kleurrijk tot leven komt door zorgvuldig beschreven achtergronden, boeiende anekdotes en persoonlijke verhalen van bewoners, aangevuld met uniek historisch en actueel beeld- en kaartmateriaal.

**Onze
Indische
buurten**

